

Отримано: 24 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 28 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 06 березня 2019 р.

e-mail: la_klusko@ukr.net

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-12(40)-106-112

Ключко Л. А. Теоретичні аспекти формування податкового потенціалу банківської системи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12(40). С. 106–112.

УДК :336.71

JEL- класифікація -H20

Ключко Лідія Антонівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу
Університет державної фіскальної служби України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У статті розглянуто питання особливої ролі банківської системи в процесах розвитку економіки держави. Визначено трійсту природу функціонування банків у правовідносинах з фіскальними органами, де вони виступають як платники податків, податкові агенти, податкові і валютні контролери. Досліджено теоретичні аспекти формування податкового потенціалу банківської системи та проаналізовано методичні підходи до його оцінки.

Ключові слова: банківська система, оподаткування банків, податковий потенціал, методичний інструментарій оцінки.

Ключко Лидия Антоновна,

кандидат экономических наук, доцент кафедры банковского дела и финансового мониторинга
Университет государственной фискальной службы Украины

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАЛОГОВОГО ПОТЕНЦИАЛА БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

В статье рассматриваются вопросы особой роли банковской системы в процессах развития экономики государства. Определена тройственная природа функционирования банков в правоотношениях с фискальными органами, где они выступают как налогоплательщики, налоговые агенты, налоговые и валютные контролеры. Исследованы теоретические аспекты формирования налогового потенциала банковской системы и проанализированы методические подходы к его оценке.

Ключевые слова: банковская система, налогообложение банков, налоговый потенциал, методический инструментарий оценки.

Lidiya Klyusko,

Ph.D, Associate Professor of the Department of Banking and Financial Monitoring
University of the State Fiscal Service of Ukraine

THEORETICAL ASPECTS OF THE BANKING SYSTEM TAX POTENTIAL FORMING

The article deals with the special role of the banking system in the development of the state economy. The author specifies the triple nature of banks' functioning in legal relationships with fiscal authorities, where they act as taxpayers, tax agents, and tax and currency controllers. The features of certain types of banking activity taxation are determined.

Forming the effective taxation system for banks is an extraordinarily difficult task. It can be explained by the special value of the banking system in a modern economy, by the bank services peculiarity and possibility of applying implicit methods in relation to their taxation, by the obligatory backuping with holdings for guaranteeing of payments of physical persons etc..

The generalized scientific approaches to finding out the essence of banks tax potential and theoretical aspects of its formation were investigated. As a result, the author's interpretation was proposed. The structural analysis of the banking system general tax potential construction as an integral characteristic of the individual taxes potential is carried out. The methodical toolkit for the quantitative estimation of the banking system tax potential in general and in relative terms is considered.

External and internal factors that influence the size of banking system tax potential are systematized. External factors mediate influence on tax potential of the separately taken bank. Each of them represents the essence of government economic control mechanism and global changes in a world economy. Internal factors are formed as a result of corporate bank management and divided into two groups: those determined by the structure of bank; and those determined by the banks' types of activity.

Key words: banking system, taxation of banks, tax potential, methodology of estimation.

Постановка проблеми. Зміни, які останнім часам відбулись у банківському секторі економіки України, зумовлюють потребу пошуку нових підходів до вдосконалення системи держаного регулювання його діяльності. Вагомим складником зазначеної системи є регулювання податкових відносин, яке має двоїстий характер. З одного боку, механізм податкового регулювання банківської діяльності спрямований на збільшення податкових надходжень до бюджету, і в цьому реалізується його фіскальний аспект, а з іншого – на стимулювання кредитування реального сектора економіки, активізацію інвестицій, сприяння впровадженню нових банківських продуктів та фінансових інструментів, що в комплексі забезпечує стійкість банківської системи і розвиток економіки загалом. Останнє пов'язано з мінімізацією негативного впливу оподаткування на сферу банківського бізнесу, що вказує на стимулювальний і, одночасно, регулювальний ефект податкової політики [1]. Водночас завданням державної ваги залишається вирішення проблеми скорочення зловживань, пов'язаних з ухилення від оподаткування.

Податки – своєрідна артерія фінансової системи будь-якого суспільства, оскільки вони уособлюють ту частину сукупності фінансових відносин, яка пов'язана з формуванням грошових доходів держави (бюджету і державних цільових фондів), потрібних їй для виконання відповідних функцій – соціальної, економічної, управлінської, військово-оборонної, правоохоронної тощо [2]. У забезпеченні зазначених процесів банківська система відіграє надзвичайно важливу роль, тому і підходи до оподаткування її діяльності мають сприяти зміцненню можливостей для виконання поставлених перед нею вищезазначених завдань.

У сучасних умовах одним із найважливіших інструментів механізму податкового регулювання є можливість прогнозування податкової бази, яку розглядають у теорії оподаткування як податковий потенціал. Дослідження цього поняття щодо комерційних банків важливе з позиції подальшого обґрунтування механізму оподаткування банківського сектора, а також розроблення заходів щодо вдосконалення податкового адміністрування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження окремих питань оподаткування банківської діяльності, адміністрування податків та рівня податкового навантаження на банки відображено в працях вітчизняних і закордонних науковців, зокрема: І. Н. Бобкової, В. В. Валюка, О. В. Гусева, А. В. Дзюби, Н. Г. Євченко, Л. А. Ключко, Л. В. Кузнєцової, К. Ю. Молодіко, В. О. Орлової, Н. П. Пашкурової, А. Ю. Петрова, Н. В. Петровської, Н. Й. Реверчук, І. В. Сало, О. Г. Сербиної, О. О. Сіроткіної, П. М. Сенища, А. М. Соколовської та інших.

Податковий потенціал загалом на сьогодні досліджений недостатньо й окремі його аспекти, зокрема регіональні, є предметом наукових інтересів таких учених, як С. Каламбет, А. Коломієць, О. Мірчев, Н. Педченко, Л. Примостка, П. Ревентлоу, Л. Тарангул, А. Федоренко. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує ґрунтовне дослідження А. Гуменного, присвячене механізму реалізації податкового потенціалу ринку цінних паперів в Україні.

Що стосується податкового потенціалу безпосередньо банківської системи, то такі наукові розробки в Україні допоки що відсутні взагалі. Зважаючи на це, усебічне дослідження та поглиблення теоретичних основ і методичних аспектів формування податкового потенціалу банківської системи, його оцінки та визначення напрямів активізації з метою оптимізації впливу податків на розвиток економіки держави є актуальним.

Потреба проведення наукових розробок щодо оподаткування банків зумовлена також суперечністю оцінок чинної системи податкових відносин держави з банківським сектором і, відповідно, протилежністю пропозицій щодо їх удосконалення, які висловлюють вітчизняні вчені та практики.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – поглибити теоретичні засади та методичний інструментарій оцінки податкового потенціалу банківської системи в Україні в сучасних умовах. Для досягнення мети були поставлені такі завдання: визначити особливу роль банків у процесах розвитку економіки держави та в правовідносинах із фіскальними органами, дослідити теоретичні аспекти формування податкового потенціалу банківської системи та проаналізувати методичні підходи до його оцінки.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап трансформаційних перетворень вітчизняної банківської системи по-новому визначає роль і місце банківських податків, специфічних за визначенням їх сутнісних характеристик. У податковій системі банки мають особливе становище, обумовлене тим, що вони є податковими агентами, посередниками між державою та іншими платниками податків у частині утримання податків, здійснюють фінансово-господарські операції та водночас самі виконують державні призначення як платники податків, податкові й валютні контролери

Визначаючи важливу роль банків у податковій системі, варто зазначити, що вони є основними серед кредиторів-інвесторів реального сектора економіки, чим забезпечують збільшення кількості платників податків і створення додаткових матеріальних благ, підвищуючи так дохідність бюджетної системи [3].

Водночас, формування ефективної системи оподаткування банків – надзвичайно складне завдання, що можна пояснити як особливим значенням банківської системи у сучасній економіці, так і специфікою банківських послуг і можливістю застосування щодо них імпліцитних способів оподаткування обов'язкового резервування, відрахувань для гарантування внесків фізичних осіб тощо [2]. Як прямий чинник система оподаткування банків впливає на такі показники їх діяльності, як собівартість продуктів і послуг, витрати та фінансові результати, що своєю чергою, впливає на ліквідність банку та на обсяг власних коштів, адже податки, як і будь-які витрати, призводять до зменшення прибутку, а значить і капіталу банку.

Окрім того на стабільне функціонування банківської системи значно впливає порядок оподаткування підприємств і населення. Податкова політика в царині банківської діяльності, впливаючи на грошово-кредитний ринок, зрештою формує умови реалізації монетарної політики держави, відповідно до якої кількість грошей в обігу визначає можливості суб'єктів господарювання та фізичних осіб щодо розрахунків та сплати податків і обов'язкових платежів до бюджетної системи в грошовій формі [3].

Відзначаючи специфіку взаємодії податкової і банківської систем, варто звергнути увагу на те, що думки науковців і практиків щодо ступеня податкового навантаження банків полярно протилежні. За першим підходом вважають, що рівень оподаткування банків недостатній і тому податкове навантаження доцільно посилити, оскільки, по-перше, їхня діяльність пов'язана лише з перерозподілом національного доходу, бо вони здебільшого займаються посередництвом і не належать до сфери матеріального виробництва, яка потребує пріоритетного розвитку; по-друге, швидкість обігу капіталу банківських установ відносно висока, що дає змогу за однакової величини капіталу отримати вищий прибуток [3]; по-третє, банки широко використовують практику приховування прибутків та уникнення оподаткування за допомогою різних схем і методів.

Прихильники іншого підходу обґрунтовують потребу зниження податкового навантаження банківського сектора, щоб розширити інвестування банківських ресурсів у реальну економіку.

Податкове регулювання банківської діяльності в узагальненому вигляді трактують як цілеспрямований комплексний процес використання засобів та інструментів впливу державної податкової політики на банківську діяльність із метою стимулювання чи стримування надання банківських послуг для отримання позитивних соціально-економічних результатів. З одного боку, оподаткування прямо впливає на банки та формує їхній чистий фінансовий результат. Однак тягар податкового навантаження через збільшення витрат банків перекладається на клієнтів, що буде опосередковано відобразитися на їхній діловій активності [3].

Зважаючи на це, пропонуємо податкове регулювання розглядати як систему особливих заходів, спрямованих на втручання держави в діяльність банків як із метою наповнення державного бюджету та забезпечення розвитку економіки, так і регулювання їхньої фінансової стабільності. Від ступеня зазначеного впливу залежить податкова спроможність банківських установ, тобто їхній податковий потенціал, рівень якого, своєю чергою, визначають такі методи податкового регулювання, як зміна об'єктів оподаткування, податкових баз, зміна або диференціація податкових ставок, надання або скасування податкових пільг, звільнення від оподаткування, запровадження спеціального податкового режиму тощо. При цьому, на обсяг податкового потенціалу впливає податкова база й об'єкт оподаткування, а на його реалізацію – податкові ставки і податкові пільги.

Сутність поняття податкового потенціалу залежно від його суб'єктивних та об'єктивних характеристик досліджують в економічній літературі на рівні держави, регіону або окремого сектора економіки, платника податку. У цьому контексті свої особливості має і податковий потенціал **банківської системи**.

Потенціал (від латинського слова *potential*) як складник категорії «податковий потенціал» трактують:

– з позиції держави як сукупність усіх наявних джерел, засобів, можливостей, запасів, продуктивних сил і т. ін., які можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері для забезпечення всіх матеріальних потреб (виробництва, оборони, особистих потреб населення і т. ін.) [4];

– з позиції економічного суб'єкта – як наявні в нього ресурси, їхня оптимальна структура та вміння раціонально використовувати ці ресурси для досягнення поставленої мети [5];

– з позиції комерційного банку – розмір суми, на яку окремих банк може без ризику збільшити масу грошей в обігу шляхом надання нових позик громадянам і фірмам (або придбання в них цінних паперів); сума, рівна надлишкового резерву цього комерційного банку, тобто його вільні кошти [6].

Усі вищезазначені підходи базуються на переважно ресурсній концепції, за якою потенціал розглядають як сукупність ресурсів, використовуваних задля досягнення певного ефекту. Критерії такого підходу цілком прийнятні і для дослідження сутності поняття податкового потенціалу.

Проблема податкового потенціалу, механізму його формування та реалізації широко відображена в дослідженнях науковців як дальнього, так і ближнього зарубіжжя.

Західні автори поняття податкового потенціалу представили двома термінами: *tax potential* (податковий потенціал безпосередньо) і *tax capacity* – сума доходу, яку згенерує кожен регіон, за умови застосування єдиного в масштабі держави переліку податкових ставок до уніфікованого переліку оподатковуваних баз [1]. Тобто, поняття, назване другим терміном, розглядають як тотожне першому, і вітчизняні вчені трактують його як податкоспроможність (здатність платити податки), що відповідає поняттю податкового потенціалу [1].

Загалом, величину податкового потенціалу розглядають із позиції податкових доходів (дохідний підхід) або податкових ресурсів (ресурсний підхід), які можуть бути мобілізовані в бюджетну систему з внутрішніх щодо суспільно-територіального утворення економічних джерел.

За дохідного підходу податковий потенціал визначають як максимально можливу суму надходжень (прогнозованих чи фактичних) в умовах чинного податкового законодавства, що передбачає внесення до його величини максимально можливих податкових доходів.

З погляду ресурсного підходу, податковий потенціал розглядають як сукупність податкових ресурсів, які можуть бути використані для досягнення мети, отримання результату. У контексті теми нашого дослідження – це максимально можливі податкові ресурси суспільства для задоволення соціальних потреб населення, сформованих за мінімально допустимих витрат. На рівні суб'єкта господарювання це можна розглядати як базу оподаткування.

На нашу думку, податковий ресурс кількісно відрізняється від податкового потенціалу на величину врахованих податкових недоплат минулих років, і має передбачати вилучення з його оцінки податкові пільги, оскільки останні також за своїм змістом є податковими ресурсами.

Отже, податкові ресурси похідні від бази оподаткування. При цьому вони, як і податки, виражені винятково у грошовій формі, що дає можливість їх мобілізації до бюджетної системи і забезпечує порівнюваність для кількісної оцінки.

Взаємозв'язок податкових ресурсів (ресурсний підхід) і податкових доходів (дохідний підхід) відповідає взаємозв'язку показників запасу і потоку. На першому етапі відбувається виявлення оподатковуваних ресурсів, формування на їх основі оподатковуваних баз. Далі держава мобілізує податкові ресурси, генеруючи в результаті потік податкових доходів. Відповідно податкові ресурси первинні щодо податкових доходів. При цьому, генерування податкових доходів забезпечує можливість для реалізації соціально-економічних функцій держави і суспільства загалом і, отже, стає базовою передумовою подальшого відтворення податкових ресурсів.

Отже, податковий потенціал, уважаємо, треба визначати через податкові ресурси, оскільки останні первинні щодо податкових доходів, що дозволяє більш повно розкрити зміст досліджуваного поняття.

Водночас, етимологія податкового потенціалу з -поміж іншого виокремлює такі його особливості, як «можливості, здатності, засоби (кошти)» [7], які можуть бути реалізовані при раціональному використанні ресурсів для розвитку системи. При чому, потенціалу властиві різні стани: він може бути реальним, номінальним, досягнутим і т.д. [8].

Податкові ресурси, як база оподаткування, та відповідні податкові ставки визначають для кожного окремого податку в індивідуальному порядку. При цьому, податок у широкому розумінні – це максимально можлива сума грошових коштів, яка може бути мобілізована до бюджету протягом певного періоду часу і визначена, виходячи із встановлених податковим законодавством податкової бази й податкових ставок у розмірі, рівень якого не повинен перешкоджати розширенню та розвитку діяльності платника податків. Тобто, податкові стягнення мають становити таку частину доходів, яка б не спричинювала перешкоди для діяльності та розвитку суб'єктів господарювання [1].

Зважаючи на це, потенціал будь-якого податку треба розглядати як складник податкового потенціалу суб'єкта господарювання, як кількісно, умовно досягну, динамічну величину, що визначає можливість управління податковою базою, пільгами та іншими преференціями, а його якісна характеристика слугує індикатором стану і розвитку відповідного податку.

У такому розумінні потенціал податків потрібно розглядати як сукупність наявних і придатних до мобілізації складових елементів загального податкового потенціалу суб'єкта господарювання, у нашому випадку банку.

У зв'язку з цим виділяють податковий потенціал кожного окремого податку і загальний податковий потенціал банку.

Екстраполяція вищезазначених результатів дослідження на площину фінансових відносин банків і фіскальних органів дозволяє розглядати під податковим потенціалом сукупність оподатковуваних баз за всіма видами податків, які сплачують банківські установи.

Очевидно, що податковому потенціалу банківської системи цілком притаманні описані вище ознаки сутності поняття податкового потенціалу. Однак як особливий сектор фінансово-економічної системи він має специфічні особливості механізму оподаткування банківських операцій. Зокрема, окремі операції звільняються від сплати податку на додану вартість, і для банків законодавством передбачені додаткові пільги по сплаті податку з прибутку підприємств, що пов'язано з їхнім обов'язком формувати страхові резерви за активними операціями. Крім того, державні банки відраховують до бюджету частку чистого прибутку (на сьогодні 75%), що суттєво впливає на податковий потенціал банківської системи.

На сьогодні, відповідно до чинного законодавства банки сплачують такі податки й обов'язкові платежі до бюджету та позабюджетних фондів, податкові потенціали яких формують загальний податковий потенціал банку (табл.1).

Таблиця 1

Банківські установи в податкових відносинах

Платник податків	Податковий агент
1. Податок на прибуток підприємств	1. Податок на дивіденди
2. ПДВ	2. ПДФО: – із заробітної плати працівників; – з відсотків за депозитами клієнтів-фізичних осіб
3. Податок на майно: 3.1. податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; 3.2. транспортний податок; 3.3. плата за землю.	3. Військовий збір: – із заробітної плати працівників; – з відсотків за депозитами клієнтів-фізичних осіб
4. Акцизний податок	4. ЄСВ
5. Державне мито	

Графічно структуру загального податкового потенціалу банку зображено на рисунку 2.

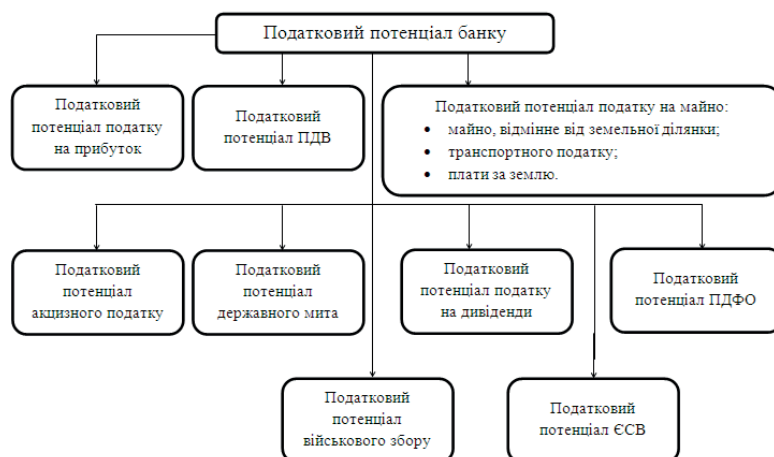

Рис. 2. Податковий потенціал банківської установи

Для оцінки загального податкового потенціалу, як свідчить світова практика, широко використовують метод репрезентативної податкової системи, який розробила експертна комісія США з міжбюджетних відносин [9]. Його безперечною перевагою є визначення податкового потенціалу як суми потенціалів всіх податків, що входять у структуру доходів регіонального бюджету, а на рівні суб'єктів господарювання – у структуру сплачуваних ними податків, що дозволяє врахувати особливості здійснення кожного податкового платежу і, відповідно, отримати більш точний результат.

Як правило, кількісну оцінку загального податкового потенціалу визначають за нижченаведеною формулою

$$PP_{gener} = PP_{pnpr} + PP_{pdv} + PP_{pnm} + PP_{aczis} + PP_{dm} + PP_{pdfo} + PP_{pdv} + PP_{vz} + PP_{esv} \quad 1)$$

де PP_{gener} – податковий потенціал банківської системи;

PP_{pnpr} – податковий потенціал податку на прибуток;

PP_{pdv} – податковий потенціал податку на додану вартість;

PP_{pnm} – податковий потенціал податку на майно;

PP_{aczis} – податковий потенціал акцизного податку;

PP_{dm} – податковий потенціал із державного мита;

PPpdfos – податковий потенціал податку на доходи фізичних осіб;
PPpdiv – податковий потенціал податку на дивіденди;
PPvzs – податковий потенціал військового збору;
PPtsv – податковий потенціал єдиного соціального внеску.

При цьому, податковий потенціал окремого податку (PPn) – це функція, яка залежить від оцінки об'єкта оподаткування (OOn) із урахуванням податкових обмежень (lim.) (PLi):

$$PPn = f(OOn, PLi) \quad 2)$$

Однак, на наш погляд, представлена методика має один істотний недолік. вона дозволяє визначити лише розмір ресурсів, накопичених в офіційній економіці (бізнесі), тоді як для об'єктивної оцінки податкового потенціалу потрібно враховувати також і інформацію про невикористані резерви, тобто обсяги податкових платежів, зосереджені в тіньовому секторі економіки (обороті) суми податків, які не сплачені через ухиляння від оподаткування та інші зловживання.

Крім сумарної оцінки податкового потенціалу банку, важливе значення має також і оцінка у відносному вираженні. Такий показник яскравіше характеризує податкове навантаження на бізнес конкретного банку і дозволяє точніше проводити порівняльний аналіз. Це сприяє об'єктивнішій оцінці податкового навантаження та вибору більш вивіреної стратегії ведення господарської діяльності.

До показників податкового навантаження можна віднести коефіцієнти податкового навантаження, які визначають: співвідношенням сплаченого податку до доходів банку; як співвідношення сплаченого податку до активів банку; як відношення сплаченого податку до капіталу банку.

У кожній групі можлива деталізація показника, щодо якого визначені сплачувані податки. Наприклад, доходи можуть бути деталізовані за видами діяльності, активи – за видами, які безпосередньо стосуються обчислюваних податків і т. д.

Звичайно, для забезпечення об'єктивності оцінки податкового потенціалу простого сумування потенціалів за окремими податками недостатньо. Під час її визначення потрібно враховувати максимальну кількість чинників зовнішнього і внутрішнього характеру, які певною мірою впливають на формування структури податкового потенціалу кожного податку.

Сукупність таких чинників визначає специфіка банківської діяльності, окрім того, їх переважна більшість окреслена у наведених вище тлумаченнях поняття податкового потенціалу банку. Загалом їх розподіляють на:

- зовнішні, вплив яких на податковий потенціал окремо взятого банку непрямий, оскільки кожний із них відображає суть механізму державного економічного регулювання і глобальні зміни у світовій економіці;

- внутрішні, що формуються як результат корпоративного менеджменту банку і які, своєю чергою, також поділяють на дві групи: чинники, які визначаються структурою банку; чинники, які визначаються видами діяльності та специфікою банківських продуктів.

Важливо з погляду визначення податкового потенціалу ідентифікувати податкові ризики в царині банківського бізнесу як вірогідність матеріальних утрат або негативні наслідки правового, фінансового та соціального характеру.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, варто відзначити, що оптимально побудована податкова система має, з одного боку, забезпечувати фінансовими ресурсами потреби держави, а з іншого – не тільки не знижувати стимули платника податків до підприємницької діяльності, а й зобов'язувати його постійно шукати шляхи підвищення ефективності господарювання, підвищення податкового потенціалу. Зважаючи на це, важливим для всіх учасників податкових правовідносин є гармонізація їхніх інтересів, що можна забезпечити шляхом вдосконалення податкового законодавства.

Досягти цього можна, спираючись на принцип ефективного розвитку податкової бази за оптимального оподаткування. При цьому, мета податкового потенціалу банку – мінімізувати податкові ризики..

Підсумовуючи результати дослідження теоретико-методичних основ формування податкового потенціалу загалом і у сфері банківської діяльності зокрема, варто відзначити, що досі його не затверджено як офіційний показник. На жаль, у податковому плануванні та прогнозуванні він виконує лише розрахунково-довідкову роль.

Насамкінець, зважаючи на те, що податковий потенціал передовсім залежить від обсягів і структури оподаткованої бази, а не від розмірів податкових ставок, повне і об'єктивне визначення його сутності залежить від методики його оцінки.

Література:

1. Гуменний А. А. Механізм реалізації податкового потенціалу ринку цінних паперів в Україні: автореф. дис.. к.е.н.: 08.00.08 / Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь 2016. 23 с. URL: <https://dusfsu.wixsite.com/nudpsu/specializovani-vcheni-radi-d-27-855>. (дата звернення: 21.03.2019).
2. Сенищ П. Податкове стимулювання розвитку банківської діяльності і в забезпеченні економічного зростання. URL: <http://ibo.tneu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/305>. (дата звернення: 21.03.2019).
3. Клюско Л.А., Підсосонна Я.Г. Оподаткування банківської діяльності в Україні та основні напрями його вдосконалення. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/22. (дата звернення: 21.03.2019).
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови за ред. Бусела В.Т. URL: <http://ua.bookfi.net/book/1506373>. (дата звернення: 21.03.2019).
5. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с. ISBN 966-580-145-7 (Т. 3).
6. Большой экономический словарь: экономика, финансы, бухгалтер, налоги, страхование, маркетинг, менеджмент, управление. URL: <http://www.encyclopedia.ru/cat/books/book/42024/>. (дата звернення: 21.03.2019).
7. Етимологічний словник української мови. Том 4. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Pivtorak_Hryhorii/Etymologichnyi_slovnyk_ukrainskoi_movy_T_4_N_P/. (дата звернення: 21.03.2019).
8. Каратаев А. С. Инструментарий оценки налогового потенциала крупнейшего налогоплательщика. URL: <https://journal.tltsu.ru/rus/index.php/Vectorscience/article/view/7752/7744>. (дата звернення: 21.03.2019).
9. Тихонов С. В. / Sergei V. Tikhonov, Яковлева Е. И. / Elena I. Yakovleva. Методика расчёта интегрального показателя инновационного потенциала предприятия. *Международное научное издание «Современные фундаментальные и прикладные исследования»*. № 4 (23). 2016. URL: http://sfipi.ru/mni-sfipi-2016/mni_sfipi_4_2016.pdf. (дата звернення: 21.03.2019).
10. Полякова Є. С. Визначення податкових ризиків у сфері податкової діяльності банку. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/232.pdf>. (дата звернення: 21.03.2019).